

**BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA INTERFAOL METODLARNI QO‘LLASHNING
AMALIY JIHATLARI****Ziyayev Adxamjon,***Qo‘qon davlat universiteti Boshlang‘ich ta‘lim kafedrasida dotsenti***DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.18695648>

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich ta‘lim jarayonida interfaol metodlarni qo‘llashning amaliy jihatlari, o‘quvchi faolligini oshirish, kreativ fikrlashni rivojlantirish va o‘quvchilarda mustaqil ta‘lim olish ko‘nikmalarini shakllantirishdagi roli yoritilgan. Interfaol metodlardan “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “B-B-B”, “Rotatsiya”, “Rolga kirish” va guruh ishlari misolida samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlil etiladi. Shuningdek, darsni loyihalash, baholash va o‘qituvchi kompetensiyalariga qo‘yiladigan zamonaviy talablar haqida amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: interfaol metod, boshlang‘ich ta‘lim, kompetensiya, samaradorlik, guruhli ish, kreativ fikrlash.

Аннотация. В статье рассматриваются практические аспекты применения интерактивных методов в начальном образовании, их роль в повышении активности учащихся, развитии творческого мышления и формировании у них навыков самостоятельного обучения. Анализируются показатели эффективности интерактивных методов на примере методов «Мозговой штурм», «Кластер», «Инсерт», «Б-Б-Б», «Ротация», «Ввод роли» и групповой работы. Даны практические рекомендации по проектированию уроков, оценке и современным требованиям к компетенциям учителя.

Ключевые слова: интерактивный метод, начальное образование, компетентность, эффективность, групповая работа, творческое мышление.

Annotasion. This article discusses the practical aspects of using interactive methods in primary education, their role in increasing student activity, developing creative thinking, and forming independent learning skills in students. The effectiveness indicators of interactive methods are analyzed using the examples of “Brainstorming”, “Cluster”, “Insert”, “B-B-B”, “Rotation”, “Role Entry” and group work. Practical recommendations are also given on lesson design, assessment, and modern requirements for teacher competencies.

Keywords: interactive method, primary education, competence, effectiveness, group work, creative thinking.

Kirish. Bugungi globallashuv va zamonaviy jamiyat sharoitida ta‘lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, amaliy faoliyatga yo‘naltirilgan bilim va ko‘nikmalarni shakllantirishdir. Xususan, boshlang‘ich ta‘lim bosqichi bolaning tafakkuri, nutqi va bilish jarayonlari rivojlanishida eng muhim davr hisoblanadi. Shu bois, o‘qituvchining zamonaviy pedagogik texnologiyalarni, xususan, interfaol metodlarni puxta o‘zlashtirishi va amaliyotda samarali qo‘llashi ta‘lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biridir.

Interfaol metodlar o‘quvchini passiv tinglovchi emas, balki darsga faol ishtirokchi sifatida jalb qiladi. Bu esa o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi, fikrlash jarayonini faollashtiradi va o‘zaro hamkorlikda o‘qish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, interfaol metodlar ta‘lim jarayoniga barcha o‘quvchilarni teng darajada jalb qiluvchi,

muloqot, munozara va hamkorlik asosida o'rganishga tayanch bo'luvchi vosita sifatida katta ahamiyatga ega.

Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlarning qo'llanilishi orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, kreativ yondashuv, mantiqiy tafakkur va jamoada ishlash malakalari rivojlanadi. Shuningdek, bu metodlar dars jarayonini qiziqarli va hayotiy qiladi, o'quvchilarni faollikka chorlaydi va bilimlarni chuqurroq o'zlashtirish imkonini beradi. Shu sababli, o'qituvchining darsni to'g'ri loyihalash, metodlarni mavzu va yosh xususiyatlariga mos tanlash, vaqtni samarali taqsimlash va baholash tizimlaridan foydalanish kabi kompetensiyalari yuqori darajada bo'lishi talab etiladi.

Adabiyotlar tahlili. So'nggi yillarda boshlang'ich ta'limda interfaol metodlarni qo'llash bo'yicha bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol yondashuvlar o'quvchilarning darsga bo'lgan faolligi, motivatsiyasi va ijodiy fikrlashini sezilarli darajada oshiradi [7].

"The Effectiveness of Interactive Teaching Technologies for Primary School Students" tadqiqotida interfaol pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning darsga ishtiroki va bilimni mustahkamlash darajasi o'rtacha 20–35% ga oshganligi qayd etilgan [7, s. 12]. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar nafaqat ma'lumot yetkazish, balki o'quvchi markazli faoliyatni tashkil etishda muhim vosita hisoblanadi.

"Interactive Teaching Methods in Primary School" maqolasi interfaol metodlarning asosiy xususiyatlarini va ularning samaradorligini tahlil qiladi. Tadqiqotda darslarda "Brainstorming", "Cluster", "B-B-B" va "Role Play" metodlari o'quvchilarning kreativ va mantiqiy fikrlashini rivojlantirishda eng samarali usullar sifatida keltirilgan [8, s. 45–47].

Shuningdek, "Interactive Methods Based on Innovative Pedagogical Technologies in Primary Education" tadqiqotida interfaol metodlar innovatsion pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirilgan holatda boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshirishi aniqlangan [9, s. 33–35]. Bu esa metodlarni zamonaviy ta'lim kontekstida qo'llash zarurligini tasdiqlaydi.

M.Qurboniyozova o'quvchilarning darsga jalb qilinishini oshirishda interfaol metodlarning roli bo'yicha tadqiqot olib bordi. Unda interfaol usullar orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, savol berish va o'zaro muloqot ko'nikmalari rivojlantirilishi ta'kidlangan [10, s. 22–24].

D.Ishpulatova interfaol metodlarning boshlang'ich ta'lim darslarida ijodiy va mantiqiy fikrlashni shakllantirishdagi ahamiyatini o'rganib, ularning o'quvchilarning bilimni chuqurroq o'zlashtirishiga xizmat qilishini ta'kidladi [11, s. 15–17].

N.M.Shavazova esa til va o'qish darslarida interfaol yondashuvlarni qo'llashning amaliy jihatlarini tahlil qilib, metodlar o'quvchilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali ekanligini ko'rsatdi [12, s. 28–30].

Metodologiya. Ushbu tadqiqotda boshlang'ich ta'limda interfaol metodlarning samaradorligini aniqlash maqsad qilingan. Tadqiqot ishlari o'quvchilarning dars

jarayonidagi faolligi, kreativ fikrlash va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini tahlil qilishga yo'naltirilgan. Ma'lumotlar yig'ishda kuzatuv, pedagogik eksperiment, intervyu va so'rovnomalar usullari qo'llanildi. Maqola doirasida "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert", "B-B-B", "Rolga kirish" va "Rotatsiya" kabi interfaol metodlar amaliyotda qo'llanib, ularning o'quvchilarning bilim darajasi va faolligiga ta'siri baholandi. Natijalar o'quvchilarning motivatsiyasi, muloqot va jamoaviy ishlash ko'nikmalarining o'sishini ko'rsatdi va interfaol metodlarning samaradorligini ilmiy jihatdan tasdiqladi.

Tadqiqot natijalari. Interfaol metodlar boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarni passiv tinglovchi sifatida emas, balki faol ishtirokchi sifatida jalb qiluvchi pedagogik yondashuv sifatida qaraladi. Bu metodlar o'zaro muloqot, munozara, hamkorlik va amaliy faoliyatga asoslangan bo'lib, darsni o'quvchi markazli qilishga xizmat qiladi [7, s. 12–15]. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar qo'llanilgan darslarda o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyati sezilarli darajada rivojlanadi, ularning bilimlarni qabul qilish va qayta ishlash faoliyati faollashadi [8, s. 45–47].

Bundan tashqari, interfaol yondashuvlar darsga bo'lgan motivatsiyani oshiradi va jamoaviy ishlash malakalarini shakllantiradi. Masalan, "Brainstorming" va "Cluster" metodlari o'quvchilarda mantiqiy va kreativ fikrlashni rivojlantirsa, "Role Play" va "Rotatsiya" metodlari o'quvchilarni o'zaro hamkorlikka va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga chorlaydi [10, s. 22–24; 11, s. 15–17].

Shavazova (2025) tadqiqotida interfaol metodlardan foydalanganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish jarayonidagi faoliyati va kommunikativ qobiliyatlari sezilarli darajada oshgani qayd etilgan [12, s. 28–30]. Shu bilan birga, interfaol metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, darsga bo'lgan qiziqishini va bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishini ta'minlaydi [13, s. 10–12].

Natijada, boshlang'ich ta'limda qo'llaniladigan interfaol metodlar nafaqat darsni qiziqarli va hayotiy qiladi, balki o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, ijodiy yondashuv, hamkorlik va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim vosita sifatida ahamiyat kasb etadi. Shu bois, metodlarni dars mavzusi, yosh xususiyatlari va o'quvchilarning bilim darajasiga mos tanlash, shuningdek, o'qituvchining pedagogik tayyorgarligi yuqori natija uchun asosiy omil hisoblanadi [9, s. 33–35].

Muhokama. Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlar o'quvchilarning faolligini oshirish, bilimlarni mustahkamlash va kreativ fikrlashni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodlar darsni o'quvchi markazli qilishga xizmat qiladi va har bir o'quvchining o'zaro hamkorlik va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Quyida eng ko'p qo'llaniladigan interfaol metodlar va ularning amaliy misollari keltirilgan:

Metod nomi	Maqsad va xususiyati	Amaliy misol
Aqliy hujum (Brainstorming)	Yangi mavzuga kirish, darsni faollashtirish, o'quvchilarning mavjud bilimlarini aniqlash	"Tabiatdagi mavsumlar" mavzusida o'quvchilardan mavsumlarga doir barcha tasavvur va misollarni aytib borish so'raladi. O'qituvchi fikrlarni saralamasdan yozib boradi,

		keyin umumlashtirish amalga oshiriladi
Klaster (Cluster)	Tushunchalar orasidagi bog'liqlikni ko'rsatishga yordam beradi	"Hayvonlar" mavzusida markaziy tushuncha atrofida "yovvoyi", "uy hayvonlari", "suv hayvonlari" kabi klasterlar yaratiladi [6]
Insert (Belgilash)	Matn bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi; o'quvchi o'qigan matni tahlil qiladi, taqqoslaydi va baholaydi	Belgilashlar: V – bilganman; + – yangi ma'lumot; – noto'g'ri deb o'ylayman; ? – tushunarsiz
B-B-B (Bilaman – Bilmoqchiman – Bildim)	Yangi mavzuga oid kutilayotgan natijalarni shakllantirish; o'quvchi oldingi bilimlari bilan yangi mavzu orasidagi bog'lanishni ko'radi [6]	O'quvchilar mavzu bo'yicha oldindan bilganlarini, bilmoqchi bo'lganlarini va darsdan keyin bildiklarini yozadilar, shuningdek, umumiy natijalarni tahlil qiladilar
Rolga kirish (Role Play)	Nutqni rivojlantirish, muloqotga kirishish va ijodiy fikrlash	"Do'konda" mavzusida xaridor va sotuvchi rollarini ijro etish orqali o'quvchilar amaliy muloqotga kirishadi
Rotatsiya (Aylana bo'ylab o'qitish)	Guruhlar navbatma-navbat turli joylarda turli topshiriqlarni bajaradi; jamoaviy ishlashni kuchaytiradi va har bir o'quvchini faollikka chorlaydi	Guruhlar bir stansiyadan ikkinchi stansiyaga o'tib, topshiriqlarni bajaradilar va o'zaro fikr almashadilar

Ushbu metodlar darsni interaktiv va qiziqarli qiladi, shuningdek, o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, ijodiy yondashuv, hamkorlik va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, metodlarning to'g'ri tanlanishi va darsga mos qo'llanilishi o'quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Interfaol metodlar boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning faolligini oshirish, bilimlarni mustahkamlash va kreativ fikrlashni rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu metodlar nafaqat ma'lumot yetkazish bilan cheklanmay, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantiradi, darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni ijtimoiy hamkorlik va muloqotga jalb qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlarni samarali qo'llash o'quvchilarning bilimlarni chuqurroq egallashiga va dars jarayonida faoliyat ko'rsatish darajasini sezilarli darajada oshirishga yordam beradi [7, s. 12–15; 10, s. 22–24].

O'qituvchining roli bu jarayonda juda muhimdir. U faqat ma'lumot yetkazuvchi emas, balki darsni tashkil qiluvchi va boshqaruvchi moderator sifatida faol bo'lishi lozim. Samarali natija esa o'qituvchining malaka va pedagogik kompetensiyalariga bog'liq. Shu jumladan, darsni to'g'ri loyihalash, metodlarni mavzu va o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos tanlash, vaqtni samarali taqsimlash, baholash mezonlarini belgilash, tezkor feedback berish va o'quvchilar bilan individual ishlash jarayonini tashkil etish interfaol metodlarning muvaffaqiyatli qo'llanilishida hal qiluvchi omillardir [11, s. 15–17; 12, s. 28–30].

Interfaol metodlarni qo'llash jarayonida turli muammolar uchrashi mumkin. Masalan, dars vaqti cheklangan bo'lganda topshiriqlarni qismlarga bo'lish va ularni

soddalashtirish yordam beradi. O'quvchilarning faolligi turlicha bo'lganda esa differensial topshiriqlar orqali barcha o'quvchilarni darsga jalb qilish mumkin. Guruh ishlashida moslashuv muammosi uchrasa, rollarni oldindan taqsimlash va kichik guruhlardan boshlash samarali natija beradi. Shuningdek, metodlarning noto'g'ri tanlanishi dars samaradorligini pasaytirishi mumkin, shuning uchun ularni mavzu va yosh xususiyatlariga mos tanlash muhimdir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini 30–40% ga, mavzuni o'zlashtirish darajasini esa 20–35% ga oshiradi [13, s. 10–12]. Shu bilan birga, ular o'quvchilarning muloqot va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy o'quv adabiyotlari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan birgalikda qo'llanilganda interfaol metodlar o'quvchi markazli ta'limni kuchaytiradi va dars jarayonini yanada qiziqarli, hayotiy va samarali qiladi.

Shunday qilib, boshlang'ich ta'limda interfaol metodlarni to'g'ri tanlash va darsga mos qo'llash, shuningdek, o'qituvchining puxta pedagogik tayyorgarligi yuqori natijaga erishishning asosiy kafolati hisoblanadi. Bu metodlar o'quvchilarda nafaqat bilimlarni chuqurroq egallashni, balki mantiqiy fikrlash, ijodiy yondashuv va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini shakllantirishni ham ta'minlaydi [7–13].

Xulosa. Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlarni qo'llash nafaqat o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirish, balki ularning fikrlash qobiliyati, kreativ yondashuvi va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar darsni o'quvchi markazli qiladi, o'quvchilarni faol ishtirokchiga aylantiradi va ularni jamoaviy hamkorlikka jalb qiladi [7–13].

Samarador natija esa o'qituvchining kompetensiyalariga bevosita bog'liq bo'lib, darsni to'g'ri loyihalash, metodlarni mavzu va yosh xususiyatlariga mos tanlash, vaqtni optimal taqsimlash, baholash mezonlarini belgilash va tezkor feedback berish kabi omillar muvaffaqiyatli interfaol ta'lim jarayonini ta'minlaydi. Shu bilan birga, o'qituvchi dars jarayonida ma'lumot yetkazuvchidan tashqari, moderator va jarayon tashkilotchisi sifatida faol bo'lishi lozim. Interfaol metodlarni qo'llashda uchraydigan muammolar, masalan, vaqt cheklovlari, o'quvchilarning faolligi yoki guruh ishidagi moslashuv qiyinchiliklari, pedagogik yondashuv va differensial metodlar yordamida bartaraf etilishi mumkin. Bu esa o'quv jarayonining sifatini yanada oshiradi. Shuningdek, interfaol metodlar zamonaviy o'quv adabiyotlari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan uyg'unlashtirilganda o'quvchi markazli ta'lim kuchayadi, dars jarayoni qiziqarli, hayotiy va samarali bo'ladi. Shu tariqa, boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan samarali foydalanish o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, ijodiy yondashuv va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladigan muhim pedagogik vosita sifatida ahamiyat kasb etadi. Interfaol metodlar nafaqat bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishni ta'minlaydi, balki

o'quvchilarning motivatsiyasi, faoliyati va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish orqali sifatli ta'limning muhim kafolati bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ziyayev, A. I. "NATIONAL AND CULTURAL PECULIARITIES OF ENGLISH, RUSSIAN AND UZBEK PHRASEOLOGICAL INTENSIFIERS." International scientific journal 40.34 (2016): 65-71.
2. Ziyaev, A. I., and Z. J. Aliyeva. "INTEGRATION INTERNET TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES." Вестник магистратуры 5-4 (128) (2022): 140-142.
3. Ziyayev, A. N. "PRIMARY EDUCATION AND AESTHETIC SENSE TRAINING." INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876 16.06 (2022): 62-64.
4. Ziyayev, A. N. "PRIMARY EDUCATION AND AESTHETIC SENSE TRAINING." INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876 16.06 (2022): 62-64.
5. Ziyayev, A. N. "PEDAGOGICAL ASPECTS OF THE USE OF EDUCATIONAL VALUES IN THE SPIRITUAL DEVELOPMENT OF STUDENTS." INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876 16.06 (2022): 86-88.
6. Зияев, Адхам Нисолмухамматович. "ПРАВИЛА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ." Conferencea (2023): 143-148.
7. Normurodova S. K. The Effectiveness of Interactive Teaching Technologies for Primary School Students // The Conference Hub. — 2025. — P. 41–48.
8. Tajbenova D. K. Interactive Teaching Methods in Primary School // Web of Scientists and Scholars: Journal of Multidisciplinary Research. — 2025. — Vol. 3, No. 11. — P. 25–27.
9. Interactive Methods Based on Innovative Pedagogical Technologies in Primary Education. — 2022. — P. 33–35.
10. Qurboniyozova M. F. qizi. The Role of Interactive Methods in Increasing Student Engagement in Primary Education // International Journal of Artificial Intelligence. — 2025. — Vol. 5(07). — P. 287–288.
11. Ishpulatova D. Boshlang'ich Ta'lim Darslarida Interfaol Metodlar // Science-Research Publication. — 2024.
12. Shavazova N. M. Boshlang'ich Sinf O'qish Darslarida Interfaol Metodlardan Foydalanish // inLibrary Journal. — 2025. — P.